

GOZDARSKI INŠTITUT SLOVENIJE
SLOVENIAN FORESTRY INSTITUTE
Večna pot 2, SI-1000 Ljubljana

**Povzetek poglobljenih intervjujev z zasebnimi lastniki gozdov
o ravnovesju moči med deležniki v gozdnogospodarskem načrtovanju**

Poročilo o raziskavi

Naloga JGS 4/24 Priprava alternativnih načrtovalskih konceptov in ocena njihove sprejemljivosti

Anže Japelj, Andreja Ferreira, Kaja Plevnik, Marko Kovač

Ljubljana, februar 2022

Uvod

Obravnavo razporeditve moči med ključnimi deležniki sistema gozdnogospodarskega načrtovanja smo v okviru Javne gozdarske službe nadaljevali tudi po anketiranju zasebnih lastnikov gozdov, ki smo ga opravili oktobra 2021 (Japelj in sod., 2022). Na podlagi dodatnih komentarjev v anketah smo pripravili okvir vodenega pol-strukturiranega intervjuja, v katerega smo vključili ključne dileme, kritike in pobude, ki so jih anketiranci (lastniki gozdov) dodatno zapisali k ocenam izdatnosti moči in njenih virov za posamezne deležnike. Kvantitativne ocene anketiranja dovoljujejo le omejeno izražanje razporeditve moči, ker pa smo že med razpravo, ki je sledila anketiranju začutili, da je problematika resnično aktualna in da so anketiranci pripravljeni sodelovati v poglobljeni raziskavi, smo se odločili, da anketiranje razširimo z dodatnimi intervjuji.

Vzorec so sestavljali tisti anketiranci, ki so na koncu ankete pripisali svojo telefonsko številko in soglašali, da jih kontaktiramo. Te smo poklicali in jih povabili k intervjuju. Uspelo nam je opraviti 9 intervjujev, ki so v povprečju trajali med 15 – 30 min. Intervjuvance smo skušali usmerjati z vprašanji oziroma izhodišči, a pogovora nismo prekinjali četudi so se odmaknili od ključnih vsebin. Pogovora nismo snemali, tako da nismo pripravili dobesednih transkriptov, temveč smo sproti pripravljali zapiske.

Zapise pogovora smo pregledali in skušali povzeti ključna sporočila anketirancev. Nismo iskali vzorcev pojavljanja fraz, besed ali besednih zvez temveč smo enostavno izpostavili to, kar nam je po našem mnenju skušal predati sogovornik.

Povzetek intervjujev

- **O čem želite biti v kontekstu GGN informirani? (kaj so za vas ključne informacije o katerih želite biti obveščeni; kdaj so ključni roki za razgrnitev, podajanja pripomb, ...)**

Intervjuvanci so bili enotnega mnenja, da so premalo informirani in premalo vključeni v postopek izdelave GGN. Nekateri menijo, da pomenijo GGN le administracijo in da je edina korist, ki jo ima lastnik od njih, odkazilo. Izrazili so stališče, da bi morali vsi lastniki gozdov po klasični ali elektronski pošti dobiti dopis, v katerem bi bila najavljena razgrnitev GGN. Prav tako bi morali biti obveščeni o rokih za vlaganje pripomb na osnutke GGN. Menijo, da bi bilo zelo koristno, da bi bili javno objavljeni že osnutki GGN, da bi bil postopek transparenten. Faza priprave načrtov je zelo pomembna, lastniki gozdov morajo biti vključeni v sam začetek postopka oz. najkasneje, ko so izdelani prvi osnutki GGN. Načrti bi morali biti bolj uporabniško naravnani in ne sami sebi namen.

Intervjuvanci menijo, da lastniki svoj gozd poznajo najbolje. Z gozdom ravnajo kot dober gospodar; plačujejo davke, upoštevajo zakonodajo in omejitve. Mnenje ZGS in MKGP je, da je država boljši lastnik. Lastniki gozdov bi morali biti vsaj enakovreden partner pri GGN. Imeti bi morali vpliv na višino etata, saj najbolje poznajo svoj gozd. Težava je, da včasih lastniki sami ne vedo, kaj je v okviru GGN možno – morali bi biti bolj aktivni. Glede lovsko upravljaljskih načrtov je treba prav tako bolj upoštevati interese lastnikov gozdov. Problem je, ker država na upošteva škod v gozdu, predvsem po jelenjadi. Država bi morala poskrbeti, da bi bile znane dejanske škode v gozdarstvu in kmetijstvu, spremljati, kje se zadržuje divjad in kakšne škode povzroča, torej ugotoviti dejansko številčnost populacij, saj trenutni podatki niso zadostni.

Intervjuvanci so navajali še različne druge pripombe na GGN, ki se jih ne upošteva npr: določanje rastiščnega koeficienta, na katerega je vezan katastrski dohodek, odprtost gozda, ki je navedena v GGN in ki se ne ujema z dejanskim stanjem, vrednotenje spravila lesa s strani stroke na osnovi predpostavke, da se pri tem uporablja najboljše stroje, kar pomeni večji strošek kot je pri ročnem spravilu itd.

- **kako in v katerih fazah GGN želite, da se upošteva vaše mnenje?**
 - **želite, da se vaše mnenje upošteva že pri pripravi GGN?**
 - **želite da se vaše mnenje upošteva predvsem pri izvajanju načrtovanih aktivnosti?**
 - **vaše mnenje najraje podate neposredno načrtovalcu (morda revirnemu gozdarju)?**
 - **vaše mnenje želite podati na javnih dogodkih?**

Intervjuvanci so bili enotni, da je mnenje lastnikov gozda treba upošteva tako pri pripravi kot pri izvajanju GGN. Vključiti jih je treba takoj na začetku procesa, pri definiranju problemov. Pri načrtovanju se lahko izpostavijo mnenja in razlike pri vsakem lastniku in njegovi posesti. Ko so cilji in ukrepi določeni, so mogoči le še "lepotni popravki". Na razgrnitvi GGN je za podajanje mnenj že pozno, pripombe/dopolnitve se upoštevajo v majhni meri. Lastniki gozdov bi morali imeti prednost pred ostalimi deležniki. Intervjuvanci menijo, da imajo ostali deležniki več pravic od lastnikov gozda. Bolj bi se morali zgledovati po drugih državah in dobre stvari hitreje prenašati v prakso. Več intervjuvancev meni, da bi bilo mnenje smiselno posredovati revirnemu gozdarju, vendar bi to zanj pomenilo dodatno birokracijo. Revirni gozdar ima največ stika z lastnikom in s

posestjo. Seveda mora biti revirni gozdar tak, da mnenje lastnika gozda o GGN ustrezno posreduje naprej. Nekateri intervjuvanci so do tega zadržani, saj so po njihovih opažanjih revirni gozdarji zelo različni, eni le odkazujejo posek, drugi lastnikom dejansko svetujejo. V slednjem primeru bi bilo dovolj povedati svoje želje in pripombe glede GGN revirnemu gozdarju. V mnogih primerih pa temu ni tako.

Eden izmed intervjuvancev meni, da naj se upošteva mnenje skupin lastnikov gozda, npr. društev na nekem območju, da se sprejme nek kompromis, ki je sprejemljiv za večino lastnikov na nekem območju. Še eden izmed intervjuvancev meni, da bi lahko pri izdelavi GGN vlogo posrednika prevzela ZLG. Na ta način bi bilo lahko informiranih veliko število lastnikov gozda. Pogoj je, da bi bila ZLG dobro informirana.

Razgrnitev GGN se mnogi lastniki gozdov ne udeležujejo več, ker njihove pripombe v preteklosti niso bile upoštevane.

- **Kako naj se v pripravo GGN vključi vaše cilje gospodarjenja z gozdovi?**

- **ali so lahko podrejeni drugim ciljem?**

- **ste pripravljeni sprejemati kompromise?**

Intervjuvanci so povedali, da so pripravljeni sklepati kompromise, vendar menijo, da bi morali imeti lastniki gozdov večje pravice, večji vpliv, večjo moč kot drugi deležniki, npr. razne nevladne organizacije. Lastniki dobro poznajo svoj gozd in znajo z njim ravnati, vendar z njim ne morejo prosto gospodariti, omejitve imajo pri vsem. Prosti so le pri prodaji lesa. Za posek vsakega posameznega drevesa morajo dobiti dovoljenje. To je v načrtih preveč začrtano.

Intervjuvanci menijo, da imajo lastniki gozdov trenutno najmanjši vpliv. Eden izmed intervjuvancev je orisal razlike med Avstrijo in Slovenijo. Po njegove mnenju imamo v Sloveniji dobro izhodišče in prednost, ker imamo sonaravno obnovo gozdov, po drugi strani pa so druge funkcije gozdov bolj pomembne kot proizvodna. V Avstriji je popolnoma drugače, ker tam gledajo na gozd kot na njivo – prioriteta je proizvodnja lesa in ne vse druge vloge/funkcije gozda. Pri nas pa imajo zaradi nevladnih organizacij in ostalih deležnikov večji pomen vse ostale funkcije gozda, kar do lastnikov gozda ni pravično. Stroka (ZGS in GIS) bi morala določiti, na katerih območjih je prioriteta proizvodna vloga gozda in na katerih se npr. opusti gospodarjenje, seveda z nadomestilom za lastnika.

- **med katerimi cilji gospodarjenja z gozdovi vidite največ možnosti za nasprotja?**

- **katerim ciljem gospodarjenja z gozdovi bi se morda cilji posameznega lastnika morali podrejati?**

Intervjuvanci so povedali, da imajo lastniki gozdov velike težave z ljudmi, ki ne spoštujejo zasebne lastnine (prerežejo celo žičnato ograjo ali jo podrejo) in prekomerno nabirajo gozdne sadeže (primer Brkini – gobe, šparglji). Lastniki gozdov so si prizadevali, da se uvede dovolilnice, vendar se to ni realiziralo. Naravovarstvo ima posebno vlogo, izdaja soglasja, ponekod so izdajatelji naravovarstvenih soglasij razumevajoči, drugod ne. Sicer se stanje na splošno izboljšuje. Lastniki izvajajo vse ukrepe, če so z njimi pravočasno seznanjeni.

Ko se je vzpostavljalo omrežje Natura 2000, je bilo obljubljeni, da se bo ukrepe izvajalo pogodbeno in da bodo lastniki dobili nadomestila. Potem se je Natura 2000 vključila v GGN in so

ti ukrepi postali redni ukrepi, lastnikom pa zanje ni bilo več mogoče izplačati nadomestil. V Avstriji in na Slovaškem iz gozdnih skladov lastnikom gozdov za ekocelice plačujejo po 200€/ha.

V postsocialističnih državah je problem, ker ne poznajo odškodninskih sistemov. Lastniki gozdov se srečujejo samo z omejitvami, nadomestil pa ne dobijo. To je kazalnik ne/razvitosti družbe. Preveliko težo se daje drugim deležnikom. Je pa dejstvo, da tudi Evropska unija sedaj gre vedno bolj v smer omejevanja lastninskih pravic in večji odprtosti gozdov za ostale deležnike, npr. s Strategijo o biotski raznovrstnosti (drevesa so last lastnika gozda, funkcije pa ne). Po mnenju intervjuvancev to za razvoj gozdov ni dobro.

Pri spravilu lesa lahko nastane težava, ker lahko kakšen lastnik ne pusti spravila lesa preko svoje parcele. Policija pravi naj se sami dogovorijo in ne želijo posredovati. Vključiti se mora stroka, saj sam lastnik nima vseh pristojnosti.

Velike težave so z divjadjo, v mladih gozdovih je veliko škode. Stroka mora povezovati deležnike in aktivno reševati težave. Za gozd je nujno, da se pomlajuje in neguje, vendar je to lahko velika težava zaradi preštevilčne divjadi, ki uniči ves pomladek (ograj pa v nekaterih primerih tudi ni mogoče postaviti, ker je npr. gozd nedostopen). Glede divjadi bi bilo treba določiti normative, koliko jo gozd in okolica lahko preneseta. Zdaj se dopušča preštevilčno divjad in se ne ozira na posledice/škodo, ki jo utrpijo lastniki gozdov.

Nega gozda je nujno potrebna, saj bo Slovenija lahko v prihodnosti uspela samo s kakovostjo in ne s količino. Nega je pomembna tudi z vidika podnebnih sprememb, saj vemo, da predstavljajo mlajša drevesa večji ponor CO₂ kot stara. Država bi morala spodbujati nego gozda, preko donacij, da bi opravljali več in kvalitetnejšo nego. Mnoge lastnike je treba za to motivirati. Temu mnenju se pridružuje še eden izmed intervjuvancev, ki je poudaril, da je zelo pomembno gojenje gozda (sadnja, vzgoja mladovja, rdčenje...). Ker želimo imeti več listavcev, je pomembno, da poskrbimo za vzgojo listavcev. Ne moremo se zanašati le na naravno obnovo. Na tem področju je premalo pomoči s strani ZGS.

Eden izmed intervjuvancev je izpostavil problem lovstva: plane dela ZGS, ki tudi ocenjuje škodo po divjadi in določa odškodnine; to bi moralo biti v domeni kmetov, domačinov, ki bolje poznajo situacijo.

Velike težave lastnikom gozdov povzročajo ljudje z nedovoljenimi vožnjami z motornimi vozili po njihovih gozdovih, na tem področju se ne naredi reda. Za ekstremne športe bi bilo treba zagotoviti poligone, s čimer bi se moralo strinjati tudi naravovarstvo.

S strani enega itervjuvanca je bil izpostavljen problem z zaraščajočimi se površinami (steljniki, kmetijske površine). Te površine bi morale biti pod drobnogledom. Strokovnjaki bi morali imeti načrt, kaj narediti s temi površinami, ali naj se jih dodatno pogozdi, ali se naredi posek, čiščenje. Zdaj je to prepuščeno naravi.

Naveden je bil še primer vloge naravovarstva pri urejanju vodotokov. Ker je bila na dotičnem območju zaščiten neka živalska vrsta, so naravovarstveniki določili, kaj posekati, kaj pustiti. Po mnenju intervjuvanca je šlo za neutemeljen poseg, posledica je, da je vodotok sedaj neurejen. Ni prav da naravovarstveniki odločajo, kaj se bo posekalo in kaj ne.

Eden izmed intervjuvancev pa je povedal, da na njegovem območju ni tako hudih trenj. Ni voženj v naravi, lovska problematika toliko ne vpliva, ker so parcele manjše in se škoda po divjadi nekako porazgubi. Ker so manjše zaplate in parcele, lastniki niti ne opazijo škode po divjadi. Drugače je recimo na Pohorju, kjer so večje gozdne posesti in ima en sam lastnik ogromno škodo.

- **kako naj se išče ravnotežje med različnimi cilji?**

V vsakem primeru na okroglih mizah, sestankih, pogovorih in ob sodelovanju vseh deležnikov. Vsiljevanje omejitev ne obrodi sadov, saj sproži odpor. Lastniki bi se morali še bolj povezovati, ker bi bili s tem tudi močnejši - tako pri prodaji lesa, kot tudi pri zakonskih, pravnih in drugih aktih in bi jih ministrstvo in družba jemali bolj resno. Imeli bi večjo moč in prepoznavnost.

- **ali naj bodo cilji gospodarjenja prilagodljivi? Če da, na katere razmere/spremembe naj se prilagajajo?**

To bi bilo vsekakor dobrodošlo, plani se sprejemajo dolgoročno, kar je tudi prav, vendar se je treba prilagajati časovno in krajevno, glede na razmere.

- **kdo naj iskanje ravnotežja (rešitev) koordinira? (Je mogoče moč odločanja izenačiti?)**

Mnenja intervjuvancev so bila različna. Izpostavili so stroko, med njimi ZGS oz njihove strokovnjake, vodstva društev lastnikov gozdov, KGZS. Stroka mora povezovati deležnike in aktivno reševati težave. V prejšnjem sistemu so stvari potekale bolje, stroko se je bolj upoštevalo. Stroka mora zadeve skomunicirati, gozdar skordinirati. Manjkajo sestanki z lastniki gozdov. Tudi razmerje moči med lastniki ni uravnoteženo. Na Zvezi se neprestano pogovarjajo, uresniči se pa malo. Eden izmed intervjuvancev meni, da bi morali imeti lastniki vsaj polovico moči pri odločanju, drugo polovico pa vsi ostali deležniki.

- **katere dodatne vsebine morajo po vašem mnenju biti zajete v GGN? (Ekonomska presoja?)**

Intervjuvanci so predlagali različne dodatne vsebine. Navajamo njihove odgovore.

Negativna je izredno majhna realizacija varstvenih in gozdnogojitvenih ukrepov, lastniki niso seznanjeni z njimi. Podpiram izdelavo posestnih načrtov, saj pri obstoječih načrtih lastnik nima zadostnih informacij o svojem gozdu/svoji posesti; niti ne ve, koliko lahko letno poseka. Včasih je bil boljši sistem, delalo se je podrobne načrte za objekt po odsekih; načrti so bili bolj natančni, gospodarilo se je odsečno, gospodarjenje je bilo ciljno naravnano. V nekaterih državah, npr. v Avstriji in na Slovaškem se takšni načrti za posesti nad določeno velikostjo delajo v okviru Programa razvoja podeželja. Gojitvene načrte bi bilo treba delati za posesti; za nekatere večje posesti se gojitvene načrte že izdeluje.

Morda bi bile dobrodošle metode za določanje dinamike sečnje v prebiralnem sistemu. Potrebovali bi več sistematičnosti, ki jo pa včasih onemogoča tudi sama narava oz. ujme. GGN spremljam že več kot 20 let in opažam, da so načrti velikokrat samo prepisani od prejšnjih in da so sami sebi namen. To je treba spremeniti. Revirni gozdarji in načrtovalci bi morali biti bolj inovativni.

Eden od intervjuvancev je izpostavil problem hrastove pepelovke, ki je prisotna v njegovem gozdu. To je velik problem, ki se ne bo rešil sam od sebe. V GGN bi bila lahko določena območja, kjer je kritična masa za pepelovko in kjer bi se lahko uporabil fungicid. V načrtih bi lahko bilo označeno tudi, kje je možno, da lastnik izvaja rekreacijsko rabo gozda – npr. zgradi proge za downhill, ne pa, da je vse zaščiteno.

Zelo koristna bi bila ekonomska presoja.

Vsebin je v GGN dosti, lastniki bi se morali seznaniti z vsemi; s tem kako se gozd ureja. Veliki lastniki dobro poskrbijo za svoj gozd. Pri nas pa so večinoma majhne parcele in so neurejene, lastniki, sploh mladina ne poskrbi za svoje parcele in tako pride do zaraščanja.

Zaključek

Izjave intervjuvancev kažejo na to, da se lastniki gozdov čutijo odrinjene iz sistema gozdnogospodarskega načrtovanja. Predvsem v smislu manka svoje moči pri sprejemanju odločitev, kako z gozdovi gospodariti v prihodnje, pa tudi kako reševati trenutne izzive. Intervjuvanci izpostavljajo, da niso dovolj obveščeni o načrtovanih aktivnostih v gozdovih, da so njihovi predlogi in stališča pogosto preslišani in da se krepi moč ostalih deležnikov (naravovarstvo in splošna javnost), ki pa po njihovem mnenju ne bi smeli imeti več veljave kot lastniki gozdov.

To pomeni, da je v prihodnje treba okrepiti informacijske aktivnosti ZGS in intenzivneje vključevati zasebne lastnike gozda v postopek priprave in izvajanja gozdnogospodarskih načrtov. Koristno bi bilo razmišljati o spremembi sistema načrtovanja in pretresti smiselnost treh ravni načrtov. Tudi v tem kontekstu je Javna gozdarska služba ponudila že nekaj izhodišč, jih utemeljila in hkrati vsaj deloma preverila smiselnost pri lastnikih gozda.

Viri

Japelj A., Ferreira A., Plevnik K., Kovač M. 2022. Ravnovesje moči med različnimi deležniki v fazah priprave in izvajanja gozdnogospodarskih načrtov: poročilo o raziskavi. Ljubljana. Gozdarski inštitut Slovenije. 10 str. <https://dirros.openscience.si/lzpisGradiva.php?id=14736> (9.2.2022)